

INGINERIA OPTICĂ

Concepte. Definiții. Convenții

Optica este acea ramură a fizicii, care studiază proprietățile radiației electromagnetice, modul de producere și propagare, precum și efectul interacțiunii acesteia cu structurile materiale.

Radiația luminoasă sau *lumina* reprezintă acea parte din spectrul de radiații electromagnetice care produce senzație vizuală asupra ochiului uman. *Domeniul vizibil* este un segment foarte îngust al spectrului electromagnetic, cuprinzând intervalul de lungimi de undă (380...780)nm.

Prin definiție, orice mediu care interacționează cu radiația electromagnetică, se numește *mediu optic*. Principala caracteristică a mediilor optice este densitatea optică, măsurată prin mărimea adimensională numită *indice de refracție*.

Indicele de refracție real, cu care se operează în aplicațiile de optică tehnică este de forma:

$$n = \frac{c}{v}, \quad (1)$$

unde c este viteza radiației electromagnetice în vid ($c \approx 3 \cdot 10^8$ m/s), iar v este viteza de propagare de fază într-un mediu optic dat.

Suprafața de separație a două medii transparente cu densități optice diferite constituie un *dioptru*. În mod convențional, la stânga dioptrului se află *mediul obiect*, iar la dreapta acestuia, *mediul imagine*.

Doi dioptri delimitează un *sistem optic elementar* sau *piesă optică* (de ex. o lentilă). Succesiunea mai multor dioptri centrați formează un *sistem optic*.

Elementele principale ale sistemului standardizat de notații sunt ilustrate în figura 1.

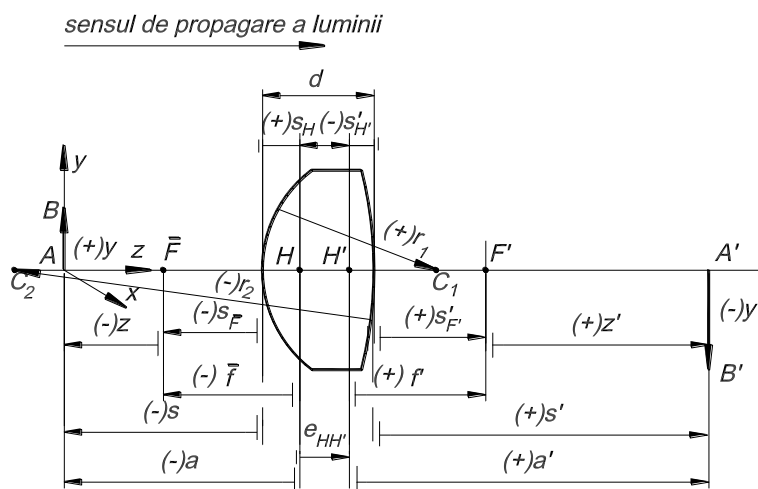

Fig. 1 Notații și convenții de semne (punctele – majuscule latine, distanțele – minuscule latine, originile de măsurare – vârful dioptrului, planele principale sau focarele, sensul – pozitiv la dreapta originii)

Unghiurile de incidență și emergență, ϵ și ϵ' , se definesc ca fiind unghiurile dintre normala la suprafață în punctul de incidență și raza incidentă, respectiv emergentă. Unghiurile dintre axa optică și raza incidentă, respectiv emergentă, se notează cu σ și σ' .

Legile refracției și reflexiei

Prima lege a refracției: raza incidentă și raza refractată se situează într-un plan care conține și

punctul de incidență și care este perpendicular pe planul de separație a celor două medii optice diferite. A doua lege a refracției este o expresie matematică a legăturii dintre unghiul de incidență și cel de emergență:

$$n \sin \varepsilon = n' \sin \varepsilon'. \quad (\text{Legea Snellius – Descartes}) \quad (2)$$

Prima lege a reflexiei: raza incidentă, raza reflectată și punctul de incidență se situează într-un plan perpendicular pe suprafața reflectantă. *A doua lege a reflexiei* exprimă legătura matematică dintre unghiul de incidență ε și unghiul de reflexie ε' :

$$\varepsilon = \varepsilon'.$$

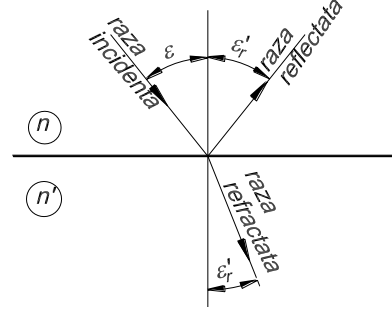

Fig. 2 Refracția și reflexia razei luminoase

(3)

Trasarea extraaxială a razelor (tab. 1 și fig. 3)

Tabelul 1 Pași algoritmului de trasare extraaxială a razelor

Pas	$\tilde{s} \neq -\infty, r \neq \infty$	$r = \infty$	$\tilde{s} = -\infty$
1	$\sin \tilde{\varepsilon} = -\frac{(\tilde{s} - r) \sin \tilde{\sigma}}{r}$	$\tilde{\varepsilon} = \tilde{\sigma}$	$\sin \tilde{\varepsilon} = -\frac{h}{r}$
2	$\sin \tilde{\varepsilon}' = \frac{n}{n'} \sin \tilde{\varepsilon}$	$\sin \tilde{\varepsilon}' = \frac{n}{n'} \sin \tilde{\varepsilon}$	$\sin \tilde{\varepsilon}' = \frac{n}{n'} \sin \tilde{\varepsilon}$
3	$\tilde{\sigma}' = \tilde{\sigma} - \tilde{\varepsilon} + \tilde{\varepsilon}' = \tilde{\sigma}_+$	$\tilde{\sigma}' = \tilde{\varepsilon}' = \tilde{\sigma}_+$	$\tilde{\sigma}' = \tilde{\sigma} - \tilde{\varepsilon} + \tilde{\varepsilon}' = \tilde{\sigma}_+$
4	$\tilde{s}' = r \left(1 - \frac{\sin \tilde{\varepsilon}'}{\sin \tilde{\sigma}'} \right)$	$\tilde{s}' = \tilde{s} \frac{\tan \tilde{\sigma}}{\tan \tilde{\sigma}'}$	$\tilde{s}' = r \left(1 - \frac{\sin \tilde{\varepsilon}'}{\sin \tilde{\sigma}'} \right)$
5	$\tilde{s}_+ = \tilde{s}' - d$	$\tilde{s}_+ = \tilde{s}' - d$	$\tilde{s}_+ = \tilde{s}' - d$

S-au notat cu indice “+” mărimile referitoare la dioptrul următor.

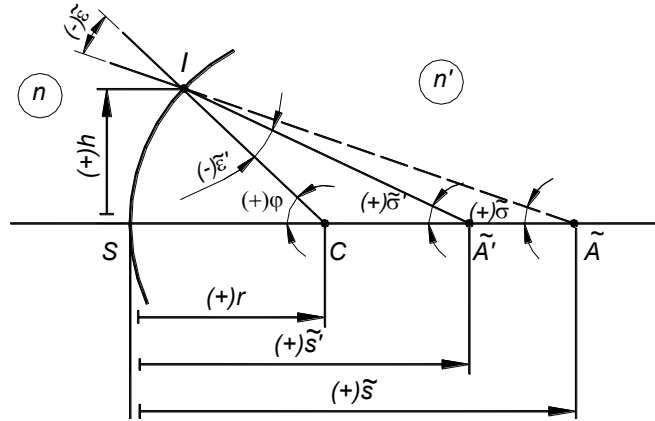

Fig. 3 Elemente caracteristice refracției pe un dioptru sferic

Domeniul paraxial conține punctele și razele din vecinătatea axei optice și, din punct de vedere al formalismului matematic, este descris de un set de relații bazate pe invarianți.

Invariantul paraxial obiectiv (Abbe): $\frac{n'}{s'} - \frac{n}{s} = \frac{n' - n}{r}, \quad (4)$

unde s, s' sunt distanța obiect, respectiv imagine, r – raza dioptrului, n, n' – indicii de refracție ai mediilor separate de dioptru sferic.

Invariantul Helmholtz-Lagrange: $ny\sigma = n'y'\sigma' = H$, (5)

unde y, y' reprezintă mărimea obiectului, respectiv a imaginii, măsurate de-a lungul axei y .

Distanțele focale ale dioptrului

Focarul imagine - F' - al unui dioptru este punctul de pe axa optică, din spațiul imagine, al cărui punct obiect conjugat se află în spațiul obiect, la infinit.

Focarul obiect - $\bar{F}$ - al unui dioptru este punctul de pe axa optică, din spațiul obiect, al cărui punct imagine conjugat se află în spațiul imagine, la infinit.

Distanțele focale se măsoară de la vârful dioptrului la focare.

Distanța focală imagine: $f' = \frac{n'r}{n'-n}$. *Distanța focală obiect:* $\bar{f} = -\frac{nr}{n'-n}$. (6)

Sisteme optice centrate (fig. 4)

Ecuațiile de formare a imaginii
(rezultă din invariantul paraxial Abbe):

$$s'_j = \frac{n'_j}{\frac{n_j}{s_j} + \frac{n'_j - n_j}{r_j}}, \quad (7)$$

$$s_{j+1} = s'_j - d_{j,j+1}. \quad (8)$$

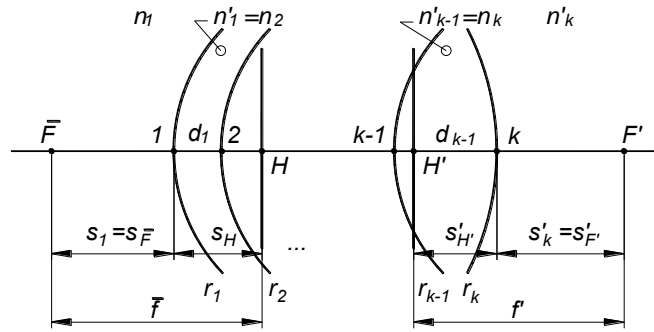

Fig. 4 Caracteristicile de referință ale sistemelor optice centrate

Mărirea liniară:

$$\beta = \frac{s'_1 s'_2 \dots s'_k}{s_1 s_2 \dots s_k} \frac{n_1}{n_k} = \frac{n_1}{n_k} \prod_{j=1}^k \frac{s'_j}{s_j}. \quad (9)$$

Distanțele focale:

$$f' = s_1 \frac{s'_2 s'_3 \dots s'_k}{s_2 s_3 \dots s_k} = s_1 \prod_{j=2}^k \frac{s'_j}{s_j} \quad \wedge \quad s_1 = \infty, \quad \bar{f} = s_k \prod_{j=1}^{k-1} \frac{s_j}{s'_j} \quad \wedge \quad s'_k = \infty. \quad (10)$$

Lentile sferice. Caracteristici de referință (fig. 5)

Clasificare funcție de efectul optic:

- lentile (sisteme) convergente (pozitive) $f' > 0, \Phi > 0$	- biconvexe - plan-convexe - menisc convergent
- lentile (sisteme) divergente (negative) $f' < 0, \Phi < 0$	- biconcave - plan-concave - menisc divergent.
- lentile neutre $f' = \infty, \Phi = 0$	- menisc neutru

Ecuația de formare a imaginii prin lentila sferică:

$$\frac{1}{a'} - \frac{1}{a} = \frac{1}{f'}, \quad (11)$$

unde a, a' sunt abscisele obiect, respectiv imagine, măsurate de la planele principale, f' – distanța focală a lentilei.

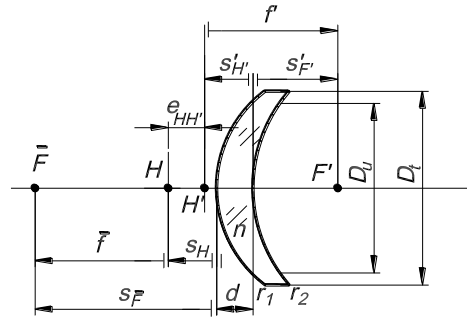

Fig. 5 Caracteristicile de referință ale lentilei sferice

Puterea unui sistem compus din două lentile:

$$\frac{1}{f'} = \frac{1}{f'_1} + \frac{1}{f'_2} - \frac{e}{f'_1 f'_2} = -\frac{\Delta}{f'_1 f'_2}, \text{ sau } \Phi = \Phi_1 + \Phi_2 - e\Phi_1\Phi_2 = -\Delta\Phi_1\Phi_2, \quad (12)$$

unde e este distanța H'_1H_2 , iar Δ reprezintă *intervalul optic*, $F'_1\bar{F}_2$.

Construcția grafică a imaginii prin lentile sferice (fig. 6 și fig. 7)

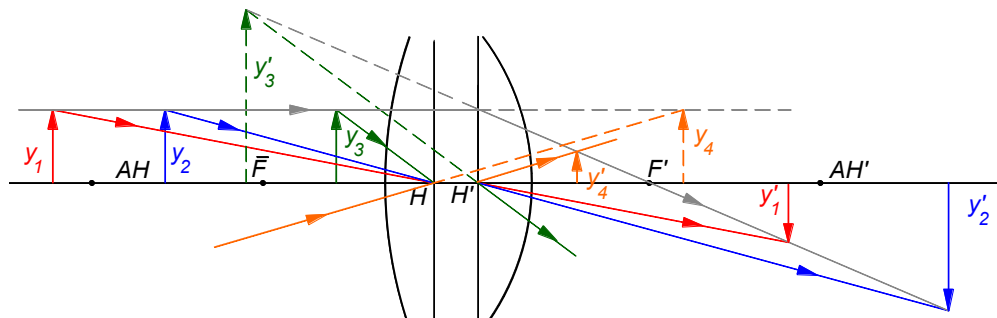

Fig. 6 Construcția grafică a imaginii prin lentila convergentă

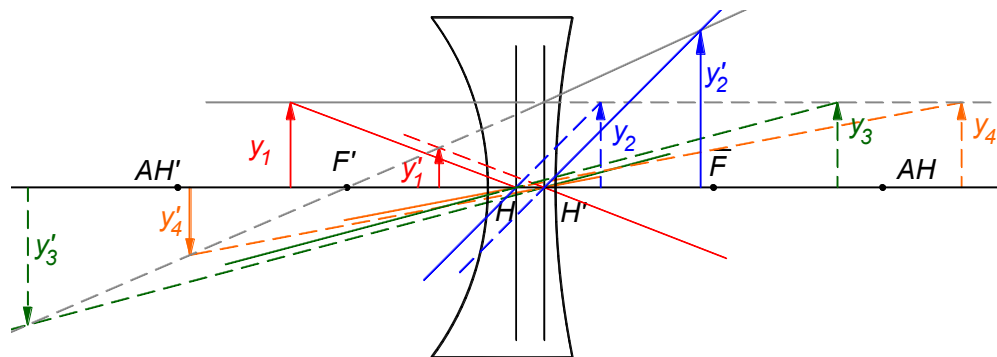

Fig. 7 Formarea grafică a imaginii prin lentila divergentă

Evaluarea calității sistemelor optice (tab. 2 și 3)

Tabelul 2. Denumirea, simbolul și metoda de calcul a principalilor parametri geometrici, ondulatorii și Fourier de evaluare a calității sistemelor optice

Nr.	Parametru de calitate a imaginii	Simbol	Metode de calcul
1	Aberația sferică transversală și axială	dy', ds'	Trasare paraxială și extraaxială a razelor obiective
2	Coma tangențială și sagitală	k_T, k_S	Trasare paraxială și extraaxială a razelor obiectivă și pupilară principală
3	Curburile astigmatice de câmp tangențială și sagitală	z_T, z_S	Trasare paraxială și extraaxială a razelor obiectivă și pupilară principală; Trasarea oblică a razelor
4	Distorsiunea	$d\tilde{y}'\%$	Trasare paraxială și extraaxială a razelor obiectivă și pupilară principală
5	Aberația de undă	OPD	Calcul geometric
6	Diagrama spot	-	Trasare vectorială a razelor
7	Funcția imagine a punctului	PSF	Analiză Fourier
8	Funcția optică de transfer de modulație	MTF	Analiză Fourier
9	Funcția optică de transfer de fază	PTF	Analiză Fourier
10	Funcția imagine a liniei	LSF	Analiză Fourier
11	Raportul Strehl	Strehl	Funcție de OPD sau MTF
12	Criteriul Rayleigh	RL	Impune valoarea minimă $OPD=\lambda/4$ pentru sisteme limitate la difracție

Tabelul 3. Clasificarea sistemelor optice pe clase de calitate

OPD	RMS OPD	Raport Strehl	ds'	k_T	Calitatea sistemului
0.0	0.0	1.00			ideal
0.25 $RL=\lambda/16$	0.018 λ	0.99			
0.5 $RL=\lambda/8$	0.036 λ	0.95			
1.0 $RL=\lambda/4$	0.07 λ	0.80	$ds'_{Mmax} = \pm 16\lambda \left(\frac{f'}{D} \right)^2$	$k_T = \pm \frac{1.5\lambda}{n' \sin \sigma'}$	limitat la difracție
2.0 $RL=\lambda/2$	0.14 λ	0.40			precis
3.0 $RL=0.75\lambda$	0.21 λ	0.10			comercial
4.0 $RL=\lambda$	0.29 λ	0.00			

Instrumente optice

Lupa (fig. 8)

$$\text{Grosismetul: } \Gamma = \frac{y'_L}{y'_o} = \frac{\text{tg} \sigma'_p}{\text{tg} \sigma'_o} = \frac{y'}{w'} \cdot \frac{250}{y} \quad (13)$$

Grosismetul comercial:

$$\Gamma_c = \frac{250}{f'} \quad (14)$$

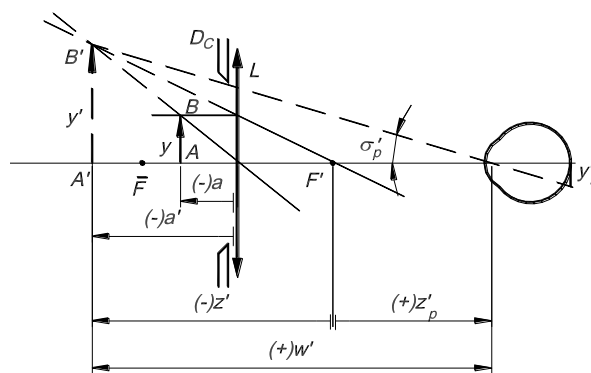

Fig. 8 Schema optică a lupei

Luneta (fig. 9)

Grosismetul lunetei:

$$\Gamma = \frac{f'_1}{f'_2} = -\frac{f'_1}{f'_2}, \quad (13)$$

unde f'_1 – focala obiectivului, iar f'_2 – focala ocularului.

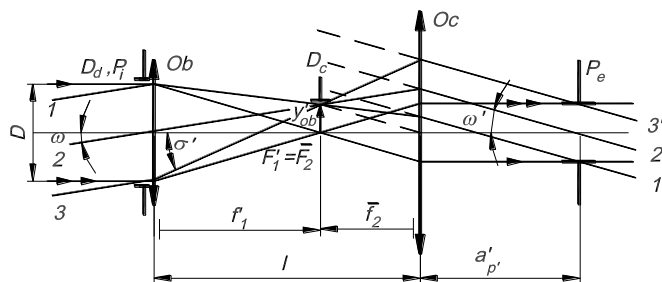

Fig. 9 Schema optică a lunetei Kepler

Microscopul (fig. 10)

Grosismetul microscopului optic:

$$\Gamma = -\frac{\Delta}{f'_{ob}} \cdot \frac{250}{f'_{oc}}, \quad (14)$$

unde Δ este intervalul optic.

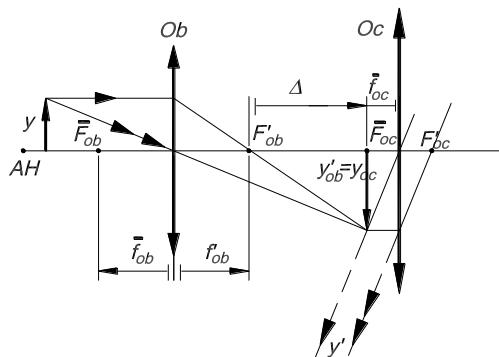

Fig. 10 Schema optică a microscopului cu tub finit